

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ І БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

FORMATION OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF DEVELOPMENT AND SECURITY IN THE REGION

У статті проаналізовано теоретичні підходи до сутності організаційно-економічного механізму регіональної економічної безпеки. Запропоновано системний підхід до формування організаційно-економічного механізму розвитку та безпеки регіону. Розроблено структурно-логічну схему забезпечення економічної безпеки регіону.

Ключові слова: економічна безпека, регіон, організаційно-економічний механізм, регіональна політика, системний підхід.

В статье проанализированы теоретические подходы к сущности организационно-экономического механизма региональной экономической безопасности. Предложен системный подход к формированию организационно-экономического механизма разви-

тия и безопасности региона. Разработана структурно-логическая схема обеспечения экономической безопасности региона.

Ключевые слова: экономическая безопасность, регион, организационно-экономический механизм, региональная политика, системный подход.

The article analyzes theoretical approaches to the nature of the organizational and economic mechanism of regional economic security. Systematic approach to the formation of the organizational-economic mechanism of development and security in the region is proposed. A structural logic scheme to ensure the economic security of the region is elaborated.

Key words: economic security, region, organizational and economic mechanism, regional policy, system approach.

УДК 330.131.7

Юрченко А.Ю.

старший викладач кафедри економіки і підприємництва
Міжнародний класичний університет
імені Пилипа Орлика

Постановка проблеми. Успішний економічний розвиток регіонів багато в чому залежить від їх функціонування та розвитку у сфері гарантування економічної безпеки. Перехід економіки на ринкові відносини потребує від керівництва держави та регіонів не тільки розробки ринкової стратегії, але й стратегії безпеки. Механізм функціонування будь-якої системи виступає як основа її стабільності. Створення ефективного організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки регіону в трансформаційних умовах є одним із пріоритетних завдань територіального управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування та функціонування організаційно-економічного механізму багато уваги приділяли такі вітчизняні та закордонні вчені-економісти, як: І. Бланк, А. Букреєв, В. Гесць, Д. Дударев, В. Захарченко, М. Кастельес, О. Власюк, Ю. Ковальова, Л. Костирко, Л. Малюга, Т. Кисла, А. Музиченко, Ю. Осипов, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Пономаренко, В. Стасюк, В. Ткач та ін. Однак на сьогодні залишаються невизначеними підходи до напрямів підвищення ефективності організаційно-економічного механізму управління соціально-економічним розвитком та забезпечення економічної безпеки регіону.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та розвиток теоретичних і науково-методичних положень щодо оцінки стану організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки регіону та розробка відповідних науково-практичних рекомендацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи процес забезпечення економічної безпеки на рівні регіону, потрібно відзначити, що це

безперервний процес, необмежений у часі. Забезпечення економічної безпеки повинно здійснюватися за допомогою організаційно-економічного механізму, який є сукупністю методів і засобів дії суб'єктів економічної безпеки на об'єкт економічної безпеки. Саме тому настільки важливо з'ясувати сутність та складові частини організаційно-економічного механізму забезпечення реалізації стратегії економічної безпеки регіону.

Як наголошує Я. Жаліло, одним із фундаментальних завдань економічної науки є освоєння методології аналізу аспектів економічної безпеки з погляду її зв'язку з базовими економічними складниками, насамперед з організаційно-економічним механізмом. Метою такого аналізу має стати не лише власне формування адекватної регіональної політики забезпечення економічної безпеки, а й здійснення комплексної оцінки ефективності економічної стратегії, граничним критерієм якої є стан економічної безпеки [7].

Свою чергою, частина науковців виділяють окремо організаційний та економічний механізми.

На думку Т.М. Гордієнко [4], організаційний механізм – це цілісний комплекс причинно-наслідкових зв'язків, які забезпечують доцільне перетворення вихідної ситуації в кінцеву (пов'язану з метою, яка досягається).

Більш повним, на нашу думку, є визначення організаційного механізму Д.Н. Дударевим [6], який стверджує, що це – комплекс організаційних форм і методів, які забезпечують формування, розвиток та вдосконалення системи. Організаційний механізм також визначається як механізм управління, тобто сукупність управлінських взаємозв'язків, які виникають у процесі управління між елементами системи.

У результаті реалізації організаційного механізму забезпечується взаємодія елементів системи, встановлення взаємозв'язків та узгоджених дій учасників процесу, створення організаційних умов для реалізації інтересів та соціальних потреб споживачів.

Організаційний механізм визначається також системою методів і прийомів формування та регулювання відносин об'єктів із внутрішнім та зовнішнім середовищем. При цьому організаційний механізм пов'язаний з об'єктивною дією економічних законів, закономірностей і принципів – того, що становить їх основу та сутність і є засобом забезпечення необхідних результатів.

Таким чином, під організаційним механізмом слід розуміти забезпечення реалізації стратегії, яка включає в себе формування політики розвитку регіону, формування організаційної системи розробки та реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону, управління та контроль над цілями, організаційний інструментарій та правове забезпечення реалізації стратегії.

Розглянемо організаційні заходи, які можна класифікувати за такими ознаками:

- організаційно-управлінські: взаємозв'язки з інституціональною інфраструктурою; впровадження нових методів управління; інформаційне забезпечення; функціонування організаційно-управлінських структур; розвиток системи управління; формування мети та завдань; визначення принципів на підходів; розробка методики дослідження; визначення загроз економічній безпеці та їх класифікація; визначення системи показників та їх значень; моніторинг та контроль; розробка відповідних управлінських рішень; корегування управлінських рішень;

- адміністративні: підбір кадрів; освіта і підвищення кваліфікації; документообіг; прийняття управлінських рішень;

- нормативно-правові: державні нормативні акти; внутрішні нормативи;

- техніко-технологічні: стратегії, проекти розвитку; програми та плани.

На противагу організаційному економічний механізм представляє собою систему економічних методів, які направлені на забезпечення функціонування, підвищення ефективності виробничої системи; додатково – це комплекс взаємопов'язаних та чітко впорядкованих заходів, які реалізуються за допомогою різних методів господарювання і забезпечують раціональне протікання певних економічних процесів; додатково виділяють підсистеми оцінки та аналізу будь-якого виду діяльності, планування, контролю, мотивації та стимулювання [12].

Вважається, що вперше в науковий обіг поняття «економічний механізм» увів французький учений Ш. Ріст [5], який запропонував власну

концепцію дослідження економічних механізмів, хоча і не зробив чіткого розмежування між економічним механізмом та інститутами, у межах яких реалізується дія механізму. Економічний механізм визначається або природою початкового явища, або кінцевим результатом серії явищ. Складовим елементом механізму завжди виступає процес.

Як зазначає В.О. Ткач, економічний механізм – це відкрита складна інтегрована система, яка постійно розвивається та складається з комплексу взаємопов'язаних елементів, які, своєю чергою, направлені на ефективне використання ресурсів у процесі діяльності та забезпечення стійкого розвитку [11].

Інші автори під економічним механізмом також розуміють інтегровану, багаторівневу систему форм і методів господарювання, головним принципом якої є комплексність. Ядром економічного механізму є діалектична єдність державного регулювання та ринкової саморегуляції. Економічний механізм розвитку соціально-економічної системи регіону повинен базуватися на плануванні своєчасного проведення заходів, які сприятимуть ефективному використанню нових, прогресивних методів управління, впровадженню нових форм та методів організації виробництва [10].

Своєю чергою, О. Власюк звертає увагу на структуру його реалізації і зазначає, що економічний механізм забезпечення реалізації стратегії включає в себе розроблену систему фінансового забезпечення реалізації стратегії та систему економічних інструментів, які спрямовані на перетворення соціальної активності та екологічної рівноваги у важливі ресурси економічного розвитку регіонів [3].

Єдність природи організаційного та економічного механізмів обумовлює їхній тісний взаємозв'язок.

На думку С.О. Білої, організаційно-економічний механізм – це особливий вид господарського механізму, який являє собою сукупність організаційно-економічних інструментів і методів впливу на процес. Також організаційно-економічний механізм – це сукупність організаційних та економічних форм і методів, пов'язаних в єдиний порядок будь-якого виду діяльності [2].

Група авторів під організаційно-економічним механізмом соціально-економічного розвитку регіону розуміє сукупність суб'єктів, організаційних, економічних, ресурсних, правових, методичних та інших складових його елементів, форм їхньої взаємодії з урахуванням впливу об'єктивно виникаючих мотивів поведінки і суб'єктивних інтересів, а також послідовності реалізації заходів, спрямованих на підвищення соціально-економічного розвитку регіонів [8]. Чинники ефективності механізму: цілеспрямованість, системність, незалежність від політичних чинників.

Свою чергою, С. Мочерний указує, що формування організаційно-економічного (господарського) механізму являє собою систему основних форм, методів і важелів використання економічних законів, розв'язання протиріч суспільного виробництва, реалізації форм власності, а також усебічного розвитку людини та узгодження його інтересів з інтересами колективу, класу, суспільства. Господарський механізм, на думку автора, формується за взаємодії окремих ланок і сторін таких елементів економічної системи, як техніко-економічні, організаційно-економічні, виробничі відносини і продуктивні сили [9].

Із точки зору цілісності дослідження не варто розділяти ці два складника, оскільки для ефективного соціально-економічного розвитку повинен бути використаний комплексний системний підхід. Організаційно-економічний механізм системи економічної безпеки регіону потрібно розглядати як спосіб взаємодії всіх елементів цієї системи із властивими йому специфічними формами і методами дії, який дає змогу досягти головної мети

ефективного соціально-економічного розвитку та безпеки системи.

Тому система організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки регіону буде цілісною та збалансованою за умови існування теоретичних і методологічних засад економічної безпеки, розробленої на їх основі і впровадженій ефективній політики, яка організаційно та ресурсно забезпечена. Дія механізму забезпечення стійкої економічної безпеки регіону повинна системно організувати економічні умови, які дадуть змогу збалансувати інтереси взаємодіючих суб'єктів і завдяки цьому підвищити рівень соціально-економічного розвитку території.

На нашу думку, організаційно-економічний механізм розвитку територій – це сукупність усіх можливих практичних заходів, засобів та важелів організаційного й економічного характеру, відповідних структур та регуляторів, методів управління, управлінських рішень, за допомогою яких реалізується регіональна політика. Формування

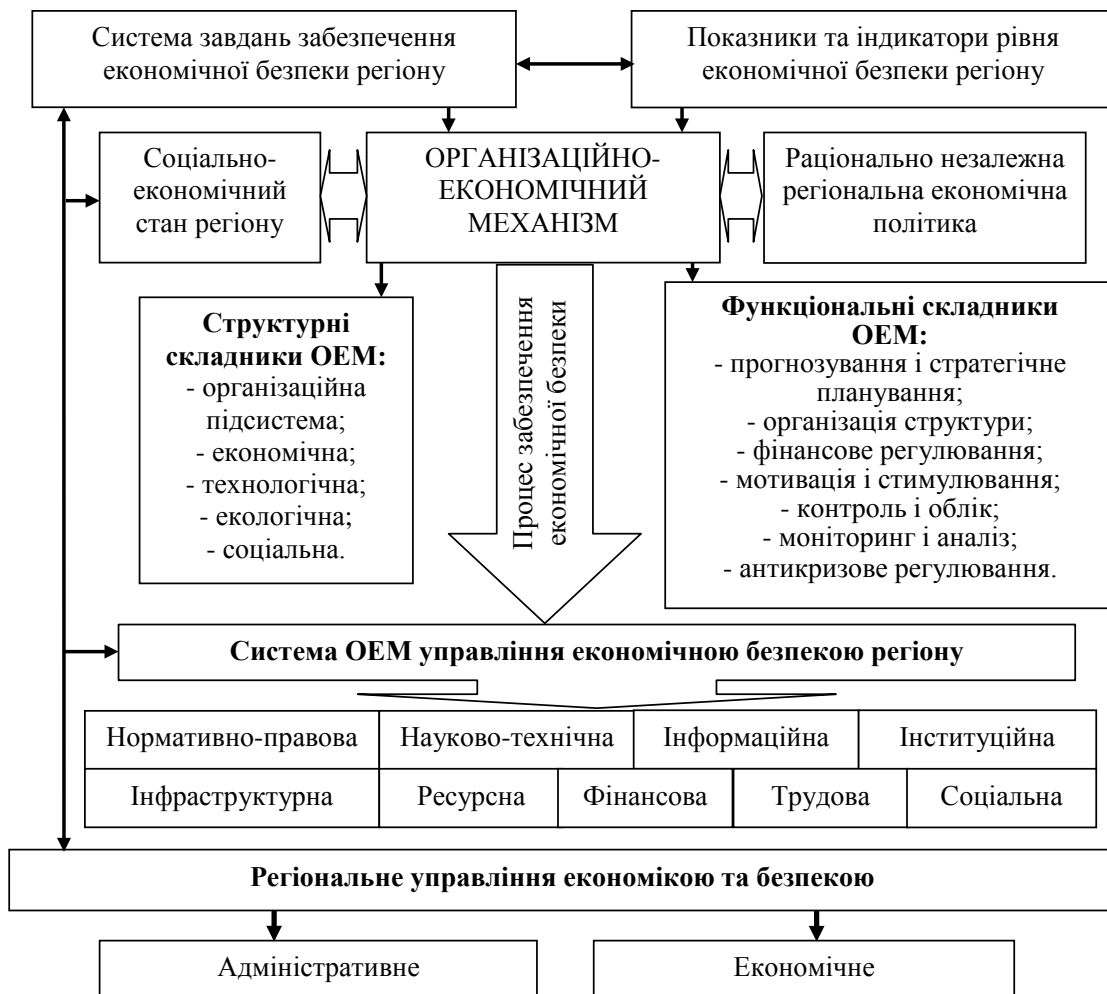

Рис. 1. Структурна схема організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки регіону

організаційно-економічного механізму зумовлює необхідність визначення стратегічних цілей, мети та завдань регіональної політики. Особливий акцент при цьому слід робити саме на механізмах її реалізації, які включають головні напрями та важелі, що працюватимуть на зміцнення соціально-економічного потенціалу як самих регіонів, так і національної економіки.

У цілому ефективний організаційно-економічний механізм дає змогу на регіональному рівні забезпечувати і зберігати ефективний соціально-економічний стан, який характеризується раціонально незалежною регіональною економічною політикою та динамічним розвитком у рамках процесу забезпечення економічної безпеки з метою формування здатності протистояти та протидіяти дестабілізуючим загрозам економічній безпеці [1].

Досвід, набутий у процесі ринкових трансформацій, свідчить, що ключовими проблемами є формування й ефективне функціонування організаційно-економічного механізму, який необхідний:

- по-перше, для впевненості в реалізації відповідної регіональної політики та неможливості її зриву через будь-які чинники;

- по-друге, не знаючи механізм політики, яка реалізується, умов її реалізації, взаємин між учасниками, неможливо правильно визначити або оцінити результати й витрати, що є головним у визначенні ефективності діяльності;

- по-третє, правильно дібраний організаційно-економічний механізм сприяє підвищенню результативності регіональної економіки та робить її більш стійкою до ризиків та загроз.

Усі складники утворюють систему організаційно-економічного механізму регіональної економічної безпеки (рис. 1).

Система регіональної економічної безпеки являє собою об'єднану відносинами власності, економічними інтересами, правовими та етичними регуляторами сукупність господарюючих та регулюючих суб'єктів, націлених на стійкий, ефективний, безпечний економічний розвиток.

Організаційно-економічний механізм, в якому економічні явища відбуваються у взаємозалежному імпульсивно-послідовному порядку, повинен будуватися і діяти відповідно до основних принципів:

- принцип комплексності в просторовому відношенні орієнтує на забезпечення умов для виконання комплексу соціальних, екологічних та економічних функцій нормальної життєдіяльності населення, що забезпечить і відповідний рівень економічної безпеки;

- принцип інтеграції державного управління та саморегулювання орієнтує на формування інфраструктурних можливостей, які б давали змогу розмістити відповідні певній території продуктивні сили. Високий рівень розвитку інфраструктури дає

змогу ефективно управляти і на державному рівні, і на рівні регіону;

- принцип самодостатності орієнтує на підвищення господарської активності населення певної території. Важливо, щоб на території був забезпечений замкнутий відтворювальний цикл, направлений на випуск кінцевої продукції. У зв'язку із цим спеціалізація території визначається тими технологічними параметрами, які дають змогу розмістити на ній відповідні потребам території виробництва;

- принципи активності та гнучкості потребує враховувати в рамках управління економічною безпекою регіону можливість змін умов функціонування системи управління, забезпечення її гнучкого реагування на зміну умов шляхом переходу до альтернативних варіантів.

Концептуально даний механізм включає два взаємопов'язаних напрями: систему державної дії та систему ринкового регулювання. Головною вимогою до організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки регіону ставиться утворення всіма його складниками єдиної системи економіко-господарських важелів, що діють злагоджено, комплексно, у сукупності своїй спрямовані на розвиток ефективності регіональної економіки, використовуючи відповідні економічні взаємозв'язки.

Такий організаційно-економічний механізм виступає консолідованим управлінським інструментом, який підвищує ефективність процесу соціально-економічного розвитку та забезпечення економічної безпеки регіону.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, тільки комплексний розгляд і рішення проблеми ефективної державної регіональної політики на основі поєднання організаційного та економічного механізмів подолання територіального економічного відставання, прямої участі центральних органів влади й опори на власний науково-технічний потенціал території дасть змогу цілеспрямовано здійснити структурні перетворення в господарському комплексі регіону, підвищити рівень його економічної безпеки та розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Берданова О. Стратегічне планування місцевого розвитку : [практичний посібник] / О. Берданова, В. Вакулєнко ; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні». – DESPRO. – К. : Софія-А, 2012. – 88 с.
2. Біла С.О. Соціально-інституціональні складові антикризової політики / С.О. Біла // Економічний вісник університету. – Переяслав-Хмельницький : Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, 2010. – С. 249–253.
3. Власюк О.С. Теорія і практика економічної без-

пеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк. – К. : Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України, 2008. – 48 с.

4. Гордієнко Т.М. Сутність організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки регіону / Т.М. Гордієнко // Вісник ХНУ. Серія «Економічні науки». Т. 3. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – № 3. – С. 135–139.

5. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики : [учебник для вузов] / А.Г. Гранберг ; 5-е изд. – М. : ГУ ВШЭ, 2006. – 496 с.

6. Дударев Д.Н. Организационно-экономический механизм развития производственных систем : [монография] / Д.Н. Дударев, О.В. Дударева. – Воронеж : Научная книга, 2008. – 199 с.

7. Жаліло Я.Л. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика : [монографія] / Я.Л. Жаліло. – К. : НІСД, 2003. – 368 с.

8. Мінченко М.В. Планування та прогнозування

соціально-економічного розвитку регіонів : [підручник] / М.В. Мінченко, Л.П. Чижов, А.В. Фролков. – Суми : Університетська книга, 2004. – 442 с.

9. Мочерный С. Экономическая безопасность в контексте государственного суверенитета Украины / С. Мочерный, А. Плотников // Экономика Украины. – 1998. – № 4. – С. 4–12.

10. Олейников Е.А. Экономическая и национальная безопасность : [учебник для вузов] / Е.А. Олейников. – М. : Экзамен, 2004. – 768 с.

11. Ткач В.О. Економічна безпека України в регіональному вимірі / В.О. Ткач // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1(4). – С. 398–403.

12. Трансформація організаційно-економічних відносин до соціально-орієнтованих умов господарювання : [монографія] / А.В. Бондарчук, О.Ю. Бронська [та ін.] ; за заг. ред. В.М. Гончарова. – Луганськ : Янтар, 2011. – 268 с.